

Széplyány Ibronka

(magyar népmese, Fedics Mihály mesélése alapján)

Volt egy faluban egy szép lány. A neve is az volt: Széplyány Ibronka. Jöttek-mentek a lányok a fonóba csapatostól, minden lánynak szeretője volt, csak neki nem. Pedig ő volt a legszebb lány a faluban. Egy darabig csak várt, gondolkozott, hátha kerülne valamerről neki is szerető, de aztán beleunt a várakozásba, és egyszer aztán elkiáltotta magát:

— Bárcsak adna már az Isten nekem is szeretőt, ha mindjárt egy ördög volna is!

Este összejönnek a lányok fonóban, hát egyszer csak beköszön egy fiatal legény, darutollas kalapban, apró fürtű gubában. Rögvest odaül Széplyány Ibronkához.

Beszélgetnek egyet-mást, mint ahogy a fiatalság szokta, ki mit tud, mondják egymásnak. Egyszer Széplyány Ibronka elejtette az orsót. Ahogy lehajolt az orsóért, hozzáért a legény lábához, hát lólábat tapintott. Meghökken Ibronka, de szó nélkül felvette az orsót.

Amikor vége lett a fonásnak, elköszöntenek egymástól, és ahogy Ibronka a búcsúzásnál megölelte a fiút, hát a húsba az oldalánál belehaladt a keze. Még jobban megijedt a lány, de nem szólt semmit.

Volt a faluban egy öregasszony. Ibronka elment hozzá, és azt mondta neki:

— Ugyan, néném, kérdeznék én magától valamit. Nagyon jól tudja maga is, zúgták a faluban, hogy Széplyány Ibronkának nincs szeretője, pedig minden lánynak van már. Vártam, amíg vártam, egyszer rágondoltam magamat, bárcsak adna már az Isten valakit, nem bánnam, ha egy ördögöt is. Akkor estére megjelent egy fiatal legény a fonóban, darutollas kalapban, apró fürtű gubában. Leült mellém. Jól elbeszélgettünk, ahogy a fiatalság szokta, szó szót követett. Valahogy elbáméskodtam, leejtettem az orsót, és ahogy lehajoltam érte, hozzáért a kezem a legény lábához. Hát lólábat éreztem. Meg is borzadtam. Amikor elbúcsúztunk, megöleltük egymást, hát úgy belehaladt az oldalán a húsába a kezem, hogy még jobban megijedtem. Mondjon valamit erről, mitévő legyek?

— Próbálg meg szabadulni tőle. — mondja az öregasszony — Mindennap másnál gyűljetek össze fonni, s figyeld meg, hogy vajon megtalál-e mindenütt?

Ibronka megfogadta az öregasszony tanácsát, de a legény mindenütt megjelent. Elment aztán újra az öregasszonyhoz.

— Megjelent az, nénikém, mindenütt! Nem tudok én ettől a legénytől megmenekülni soha! Nem is tudom, hogy mi lesz a dologból. Se azt nem tudom, hogy kicsoda, se azt nem tudom, hogy hová való. Kérdezni pedig restellem.

— Hát tudod mit csinálj? Keríts egy gombolyag fonalat, aztán amikor nálad fontok, és a fonó végén kikíséred a legényt, a fonal végét kösd a gubája egyik fűrtjéhez. Mikor elkészöntök egymástól, te azonnal bontsd utána a fonalat, mindaddig, amíg a gombolyag engedi. Mikor a fonal megáll, kezd el visszagombolyítani a fonalat a gombolyagra, és eredj a fonal után.

Ibronka így is tett. Amikor a fonó végén a legény elindult hazafelé, Ibronka hozzákötötte a fonalat a gubájához, és kezdte a fonalat lebontani. Szaporán ment a fonal. Amikor a gombolyog már nem mozdult, Ibronka elkezdte visszagombolyítani a fonalat, és bátran lépkedett a szál nyomában. Nőtt a gombolyag szaporán a kezében, gondolta, már nem lehet messze a legény.

Hova vezeti a fonal? Egyenesen a nagytemplomhoz

— Na — gondolta a lány —, itt lehet ez a legény valahol.

A fonal bevezette a cinterembe. Ment egészen az ajtóig, s látja a kulcslyukon, hogy odabent világosság van. Odahajlik, benéz. Kit lát ott? A szeretőjét. Nézegeti, mit csinál? Hát egy holt embernek a fejét fűrészelte kétfelé. Látja, hogy kétfelé veszi a fejét, mint a dinnyét, mikor megszegjük, és nekilát megenni. Még jobban megijedt, elszakasztotta a fonalat, és rohant hazafelé!

De a szeretője észrevette, és elindult utána. Amint Ibronka nagy fáradtan hazaért, alig zárja be az ajtót, már az ablakon kiáltja a szeretője:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

Feleli vissza:

— Nem láttam semmit se.

— Valld ki, mert különben meghal a testvéred.

— Nem láttam semmit se. Ha meghal, eltemetjük.

Akkor elment a legény.

Elfutott reggel Ibronka az öregasszonyhoz, és mondta neki rémülten, hogy meghalt a testvére.

Az öregasszony azt tanácsolta neki, hogy ne vigyék a testvérét a cinterembe, hanem tegyék a hátulsó házba.

Eljött az este, s megjelent Ibronkánál a legény. Kérdi a leányt:

— Széplyány Ibronka, valld ki, mit láttál a kulcslyukon?

— Nem láttam én semmit se.

— Valld ki, mert különben meghal az anyád.

— Ha meghal, eltemetjük, de én a kulcslyukon nem láttam semmit se.

Reggelre meghalt az anyja is. Futott Ibronka az öregasszonyhoz.

— Mi lesz ebből, nénikém, meghalt az édesanyám is!

— Nem baj, csak tedd oda a hátulsó házba.

Eljön az este, megint előkerült a legény. Kiáltja:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

— Nem láttam semmit se.

— Valld ki, mert különben meghal az apád.

— Ha meghal, eltemetjük, de én nem láttam a kulcslyukon semmit se.

Mire megvirradt, az apja is halott volt.

— Na, itt már csak magam maradtam — gondolja Ibronka, és kivitte az apját a hátulsó házba. Futott aztán az öregasszonyhoz.

— Nénike, nénike, vigasztaljon meg valahogy, mert nagy bánatban vagyok. Mi lesz most velem?

— Elmondom, mi lesz teveled. Most te fogsz meghalni. Még ma beszéld meg a többi lánnyal, hogy ott legyenek, amikor meghalsz, és ha visznek kifelé a temetőbe, ne vigyenek ki sem az ajtón, sem az ablakon.

— Hát hol vigyenek ki?

— Vágjanak a falon egy lyukat, és ott taszítsák ki a koporsót. De a gyalogúton se vigyenek, hanem vigyenek csak úgy összevissza a kerteken, csavarós úton, de a temetőbe se temessenek, csak a temetőárokba.

Hazament Ibronka. Eljött az este, megjelent a legény.

— Széplyány Ibronka, valld ki, mit láttál a kulcslyukon?

— Nem láttam semmit se.

— Valld ki, mert különben meghalsz te is!

— Ha meghalok, eltemetnek, de én nem láttam semmit a kulcslyukon.

Reggelre kelvén a lányok holtan találták Ibronkát. Koporsót szereztek, és egyet sem teketóriáztak, a falat kivágták, és kitesztették a koporsót a falon. Vitték Ibronkát összevissza, egyik kertről a másikra. Elérkeztek a temetőhöz, és eltemették a leányt a temetőárokba.

Ment a legény este Ibronka házához. Beszölt az ablakon. Nem válaszolt senki. Ment az ajtóhoz, berúgta:

— Te, ajtó, itt vitték ki Széplyány Ibronkát?

— Itt nem vitték.

Ment az ablakhoz:

— Te, ablak, itt vitték ki Széplyány Ibronkát?

— Itt nem vitték.

Ment az úton :

— Te, út, itt vitték Széplyány Ibronkát?

— Itt nem vitték.

Elment a temetőbe:

— Temető, ide temették Széplyány Ibronkát?

— Ide nem temették.

— Na — mondja a legény —, vasbocskort kötök, vaspálcát veszek a kezembe, s mindaddig megyek, míg el nem kopik, mégis megkereslek, Ibronka.

Azzal elment a legény, nem látta többé senki a faluban.

Nemsokára szép rózsza nőtt Ibronka sírján. Egy királyfi arra kocsikázott, s megtetszett neki a rózsza. Szólt a kocsisának:

— Hó, állj csak meg! Szakaszd le nekem azt a rózsát!

Megáll a kocsis, lepattan a kocsiról, odalép a rózsához, megfogja, hogy leszakassza, hát csak nem szakad. Még keményebben fogja, de úgy se szakad. Már minden erejéből fogja, mégsem tudja leszakasztani.

— Ejnye, te számár, micsoda dolog ez, hát te még egy rózsát se tudsz leszakasztani! Gyere vissza, majd leszakasztom én.

Lepattant a királyfi a hintóról, s alig ért hozzá a keze a rózsához, a virág azonnal a kezében maradt.

Mellére tűzte a királyfi a szép rózsát, otthon pedig az ebédlőben a tükörhöz tűzte, hogy mindig lássa, még evés közben is.

Egyszer az inas jelentette a királyfinak, hogy valaki minden éjjel megeszi a maradék ételt.

Azt mondta erre a királyfi:

— Tegyel oda még több ételt, és lesd meg, hova tűnik el reggelre.

Az inas telerakta az asztalt mindenféle jóval, és elbújt az ágy alá. Hát amint leszállt az éjfél, egyszer csak megrázkódott a rózsza, s olyan gyönyörű kisaszszony lett belőle, hogy széles egy világon, bő Magyarországon nincs tán párja. Leült az asztalhoz, a székre, és szépségesen megvacsorált, még egy pohár vizet is ivott. Aztán megbillentette magát, felszállt a tükörré, s megint rózsza lett belőle.

Nem győzte várni az inas a virradatot. Ment a királyfi szobájába és jelentette:

— A rózsza eszi meg minden éjjel az ételt!

Felelte a királyfi:

— Ha eljön az este, én is elmegyek, meglátjuk, úgy van-e, ahogy mondd!

Eljött az éjfé, ott leskelődnek mindketten, egyszer csak látja a királyfi, az inas is, hogy lerepül a rózsza a tükörről, megmozgatja magát, megrázkódik, s gyönyörű szép kisasszony lesz belőle. Megfogja a széket, ráül, maga elé veszi az ételt, és nekilát vacsorázni. Mikor megvacsorált, töltött egy pohár vizet, megitta, de amikor meg akarta mozgatni magát, a királyfi ölebe kapta:

— Szívem szép szerelme, én a tied, te az enyém, ásó-kapa választ el bennünket egymástól.

— Nem lehet — felelte rá Ibronka.

— Dehogynem — vágta rá a királyfi —, miért nem?

— Sok csínja-bínja van annak.

De a királyfi csak noszogatta, udvarolt neki, hogy menjen hozzá. De Ibronka egyre csak menekült. Végül azt mondta a királyfinak:

— Jól van, hozzád megyek feleségül, de ígérd meg, hogy soha nem kényszerítesz arra, hogy templomba menjünk.

A királyfi beleegyezett. Hozzá is ment Ibronka, megesküdtek. Éldegéltek szépen, békességben.

Nemsokára két gyermekük született. A királyfi addig könyörgött a feleségének, hogy legalább a keresztelőre ő is menjen el, hogy Ibronka végül beleegyezett.

Alig fejeződött be azonban a mise, jött befele egy vasbocskoros ember, lyukas a bocskora, vaspálcája félig elkopva. Elkiáltotta magát:

— Megmondtam, Ibronka, vasbocskort kötök, vaspálcát veszek a kezembe, s mindaddig kereslek, még el nem kopik mindkettő, egyik sem kopott el, de már meg is találtalak. Este újra eljövök hozzád.

Azzal eltűnt.

Amint beesteledett, bekiáltanak az ablakon:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

Kezdi Széplyány Ibronka a beszédét:

— Széplyány voltam a faluban, egy se volt nálam külön, de holtal beszélek, nem elevennel! Mindenkinek volt párja, de holtal beszélek, nem elevennel! Egyszer azt találtam mondani, bárcsak adna az Isten nekem is szeretőt, ha egy ördög volna is. Estére összejöttünk a fonóban, csak előkerült egy darutollas legény, apró fürtű gubában. Beköszönt. Leült mellém, s beszélgettünk. Egyszer odakerült a dolog — de holtal beszélek, nem elevennel —, hogy elej-

tettem az orsómat. Kapkodtam utána, és valahogy a lába felé kaptam, s úgy éreztem — de holttal beszélek, nem elevennel —, hogy lólába van. Megborzadtam, hogy csakugyan ördögöt adott az Isten. De holttal beszélek, nem elevennel.

Az meg ordított kegyetlenül az ablak alatt:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

— Amikor megöleltük egymást, beleszaladt a kezem a húsába, és én még jobban megborzadtam. Volt egy asszonyka a faluban, tanácsot kértem tőle, az okosított — de holttal beszélek, nem elevennel.

Az meg ordított az ablak alatt:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

— Elköszönt az én szeretőm, elment. Azt szerettem volna már, hogy ne is jött volna — de holttal beszélek, nem elevennel. Az asszonyka ugyan azt a tanácsot adta, próbáljak meg más-más helyen fonnai a faluban, hátha nem talál meg, de minden házhoz odajött. Panaszkodok az asszonynak — de holttal beszélek, nem elevennel.

Az meg csak ordított szünet nélkül az ablakon:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

— Az öregasszony tanácsot adott, hogy kerítsek egy gombolyagot, s annak segítségével derítsem ki, hol lakik. Olyat láttam, amit nem kellett volna, ő meg csak vallatott, hogy mit láttam a kulcslyukon. De holttal beszélek, nem elevennel. Nem mondtam meg, mit láttam, hát meghalt a testvérem, meghalt az anyám, meghalt az apám. De én holttal beszélek, nem elevennel. Akkor megbeszélgettem a láncimboráimmal, hogy ha meghalok, se az ajtón ne vigyenek ki, sem az ablakon, sem az úton ne vigyenek, hanem csak úgy összevisssza, a kertek alatt, és a temetőbe se temessenek.

Az meg csak ordított az ablakon:

— Széplyány Ibronka, mit láttál a kulcslyukon?

— A láncimboráim kiütötték a falat, út nélkül vittek, temetőárokba temettek. De holttal beszélek, nem elevennel!

Akkor a vasbocskoros, vaspálcás olyat ordított, hogy a vár is megrendült, s felbukott az ablak alatt. Ő halt meg. Ibronka anyja, apja, testvére pedig életre keltek, addig aludtak. Itt aztán vége is van.